

ŽIVLJENJE = GEOGRAFIJA
Ein Leben lang Geographie lieben
Geography - A Life Long Love

Anton Gosar*

O jubilanu, upokojenemu rednemu profesorju dr. Vladimirju Klemenčiču in njegovem delu, smo geografi objavili vrsto prijaznih, vsebinsko bogatih zapisov. Njegovemu znanstvenemu in pedagoškemu delu bo posvečena utemeljitev ob priliki imenovanja v naziv zaslužni profesor; bibliografska priloga v tem, njemu posvečenem 12. zvezku oddelčnega glasila, pa že dopolnjuje in vzporedno bogati vedenje o njem in njegovem delovanju v okviru stroke. Ob pisanju tega uvodnika zato ne čutim potrebe po razčlenitvi vsega njegovega strokovnega opusa in delovanja. Nanizati želim le nekaj pogledov na njegovo osebo in delo, kot sem to občutil sam, skozi tri desetletja najinega poznanstva. Ta razmislek naj bo antiteza brezosebnim, suhim zapisom o kolegh, s katerimi smo pogosto preživeli nekaj desetletij, včasih kar pol našega življenja. Zdi se, kot da se sramujemo napisati, da so nas (obdobno) plemenitili, da smo se nanje (obdobno) jezili in/ali pa, da smo se iz sobivanja z njimi marsikaj naučili/izučili. Ne priznamo, da so nas sooblikovali kot osebnost in kot strokovnjaka. Ne priznamo, da zna biti naše sedanje oportuno ali heretično delovanje posledica prav tega/takega individualnega sobivanja. Žal prepogosto ob takih priložnostih o njih - jubilarjih - ne zmoremo zapisati nič drugega kot to, da so razvi(ja)li stroko.

Moj pogled na profesorja Klemenčiča se je oblikoval skozi štiri cikle sodelovanja: študentskega, sodelavskega, strokovnega in kolegialnega. Splet "podrejenosti", "odvisnosti" in "enakopravnosti" je oblikoval najino zvezo skozi čas. Presenetljivo je, da navidezne, z moje strani gojene hierarhičnosti, podedovane po prvem medosebnem stiku, ni z leti zamenjal bolj pristen odnos. Zame je bil jubilar vseskozi "profesor Klemenčič" in nič čudnega se mi ne zdi, da je, po tridesetih letih poznanstva, vikanje še vedno najina ustaljena pogovorna oblika. Nekateri kolegi v stroki mi zamerijo "ameriško" neposrednost in mi le zaradi spleta okoliščin tolerirajo tikanje, napram jubilarju pa mi tikanje ne gre. Vendar táko, rekli bi mu lahko arhaično komuniciranje ni omejevalo razumevanja in skupnega delovanja, prednostno v stroki in službi. Iz osebnega izkustva tega intenzivnega, več kot četrstoletnega sodelovanja izhaja poznavanje njegovega življenja, dela in razmišljanja. Na osnovi tega vedenja in poznavanja ugotavljam, da je profesor Klemenčič posvetil življenje prednostno enemu

* Dr., izr. prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Aškerčeva 2, SI 1000 Ljubljana, Slovenija

cilju: geografiji. Geografija je oblikovala življenje, življenje se je podrejalo strokovnim ambicijam!

Profesor Klemenčič mi pripisuje pragmatizem. Za človeka te vrste velja - tako Verbinčev slovar - da je zanj "merilo uspeha objektivna merljivost, uspešno zaključena akcija, takoj uporabljen znanstveni izsledak". Iz svoje kože ne morem niti tokrat, kajti prav jubilatovo delovanje mi daje možnost, da teorijo o pragmatičnosti, ob naštevanju zaslug in del, podkrepim na njegovem primeru. Zapisi ob (okroglih) obletnicah jubilanta v Geografskem vestniku in drugod, biografija v ULBB in že omenjena bibliografska priloga v tem zvezku dajejo dober vpogled v Klemenčičevo "ljubezensko razmerje" do geografije.

Njegove raziskovalne in organizacijske dosežke povzema okrog 250 zapisov oziroma bibliografskih enot. Avtor le-teh, profesor Klemenčič, velja z 68 objavami v tuji strokovni literaturi za najbolj plodovitega in po SCI najbolj citiranega slovenskega geografa. Največ njegovih del je zaslediti v Nemčiji (31%), kjer je objavil tudi svojo prvo, v tuji periodiki objavljeno študijo. Po časovnem vrstnem redu objav njegovih člankov si sledijo objave na Poljskem (4%), Slovaškem (2%), Madžarskem (12%), v Italiji (15%), Avstriji (16%), na Nizozemskem (6%), v Rusiji (3%), Švici (3%), Franciji (4%), Veliki Britaniji (3%) in na Cipru (2%). /Navedbe v oklepaju opredeljujejo delež objav v tujem tisku./

Z mentorskim delom je pripeljal do doktorata 15 geografov iz Slovenije, Hrvaške, Jugoslavije in Poljske, obenem pa je bil mentor številnim avstrijskim, italijanskim, poljskim, avstralskim in ameriškim štipendistom, ki so pri nas zbirali in dopolnjevali znanje za lastno raziskovalno delo. V Inštitutu za geografijo Univerze je zaposlil več kot 41 mladih strokovnjakov, kolegom raziskovalcem je omogočil študijsko izpopolnjevanje v tujini; mnoge je kot mentor in poznavalec raziskovalne sfere in politične "klime" pripeljal do uglednih položajev v šolstvu, v raziskovalnih institucijah, politiki in gospodarstvu. Bil je iniciator in soorganizator devetih mednarodnih strokovnih srečanj - simpozijev, med katerimi je treba izpostaviti predvsem sestanke delovnih skupin Mednarodne zveze geografov (IGU). Bilateralne (poljsko-jugoslovanske, nemško-slovenske, avstrijsko-slovenske, madžarsko-slovenske), trilateralne (nemško-hrvaško-slovenske, nemško-makedonsko-slovenske) in druge internacionalne posvete oziroma konference je pomagal uspešno izvesti v domovini in sosedstvu. Pri tem so mu dodobra pomagali kolegi in prijatelji iz drugih delov federalne države: Crkvenčič, Panov, Vasović in drugi.

Profesor Klemenčič je bil izvoljen za častnega člana številnih slovenskih in inozemskih geografskih društev ter strokovnih institucij po Evropi. Izpostaviti gre častno članstvo v hannoverskem uradu za prostorsko načrtovanje, nemškem društvu za proučevanje JV Evrope ter mariborskem, italijanskem, makedonskem in monaškem geografskem društvu. Predaval je v 12 deželah sveta, poleg Evrope tudi v Ameriki in

Avstraliji. Vse to je ves čas uspešno povezoval s svojim osnovnim pedagoškim delom, ki ga je začel opravljati kot asistent po diplomi 1951. leta, nadaljeval kot docent (1960), izredni profesor (1966) in redni univerzitetni profesor od 1972. leta na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Profesor Klemenčič je bil soustanovitelj dveh znanstvenih institutov: SLORI-Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu in Inštituta za geografijo Univerze (IGU) v Ljubljani. Dve desetletji dolgo, od ustanovitve leta 1962 do leta 1980, je kot direktor usmerjal delo in oblikoval kadrovsko politiko na IGU. Inštitut je za svojo znanstvenostrokovno smer delovanja, pretežno po njegovi zaslugi, izbral pojave in procese v domeni družbene oziroma socialne geografije. Neposredna aplikacija znanstvenih dosežkov je bila pomembna vrlina njegovega delovanja. Umetna je zato prispevka o Klemenčiču kot očetu socialne geografije na Slovenskem. Še posebej zato, ker je inštitut v šestdesetih letih prek jubilaranta navezal pristne odnose z Münchensko socialno-geografsko šolo ter najbolj eminentnima predstavnikoma te strokovne smeri Hartkejem in Bobekom. Številni somišljeniki oziroma sodelavci (iz vse Jugoslavije) so se zahvaljujoč prijateljstvu med jubilantom in Karlom Ruppertom ter njegovim krogom učencev na WGI (Ekonomsko-geografski inštitut Münchenske univerze) strokovno kalili na Bavarskem. Vrh tega sodelovanja predstavlja nedvomno skupno nemško-slovensko-makedonsko terensko delo ob Ohridskem jezeru ter sosledna študija. Objave drugih, v obdobju uveljavljanja te strokovne smeri za mnoge nesprejemljivih znanstvenih izsledkov, je na Slovenskem omogočala strokovna revija *Geographica Slovenica*.

Mirko Pak je pred desetimi leti o njem zapisal, da ... "vedno znova odkriva prostorske probleme in raziskovalno vznemirja ter drami slovensko geografijo..." (Geografski vestnik 58, str. 148; podčrtal avtor). Značilno za Klemenčiča je namreč bilo, da je znanstveno oziroma raziskovalno raje provociral ter strokovno deloval na robu (do tedaj ustaljenega) polja geografske stroke, kot pa da bi se umestil (v sredo) tradicionalnih tokov v njej. Imel je smisel (nos) za odkrivanje raziskovalnih niš in neopredeljenih delovnih polj znanosti. Svoj nemirni duh, problemski pristop in vsestransko zanimanje za stroko je razširil in izpričal že v svojih prvih raziskovanjih. Zaoral je ledino pri obravnavi suburbanizacije, dnevne in sezone migracije delovne sile, problematike delavsko-kmečkih gospodinjstev, demografskem odmiranju, obravnavi popisnih rezultatov (prednostno na avstrijskem Koroškem), celični proizvodnji, obravnavi manjšin in njihovi prostorski vlogi, ter geografskem proučevanju obmejnega prostora ter prekomejnega součinkovanja oziroma etnični in politični geografiji (na Slovenskem). Tako je, pogosto že mnogo poprej, predno so se teh tem lotile druge stroke, geografijo izpostavil v znanosti in družbi. Njegova vztrajnost, vrtanje in neposrednost se je izplačala, saj se je že sredi sedemdesetih let v regionalno-planerski praksi (takrat komunistične Jugoslavije) dodobra uveljavila (zahodno-evropska) metoda in filozofija nemško-avstrijske socialne geografije.

Socialna geografija je nenazadnje po njegovi zaslugi dobila domovinsko pravico tudi med uveljavljenimi, toda (pre)pogosto statičnimi in okrnlimi vejami geografije.

Na začetku devetdesetih letih je profesor Vladimir Klemenčič pomagal vpeljati novo usmeritev na Oddelku za geografijo ljubljanske univerze. Smer "Politična in etnična geografija" je ena izmed šestih "izveskov" s katerimi se na tej ustanovi upravičeno hvalimo (žal, še brez ustrezne katedre). Klemenčič je sprejemal odličnost v stroki le, če se je ta izkazala v neposredni konfrontaciji s svetovno geografijo. Svoje prepričanje o tem je dokazoval tudi tako, da je izsledke lastnih raziskav in študij kolegov dal na rešeto mednarodnih konferenc oziroma jih je plasiral v tuje strokovno časopisje. Nemški prijatelji in kolegi Ruppert, Maier, Schaffer in Wolf ter sosode iz zamejstva Seger, Backe in Valussi so se posebno radi odzvali takemu izzivu.

Za svoje delo je jubilat prejel 18 priznanj države in stroke. Odličje "Ambasador Republike Slovenije v znanosti" ga uvršča med peščico promotorjev Slovenije, priznanji Univerze v Ljubljani in Ministrstva za šolstvo in šport za življensko delo pa ustrezno umeščata njegov trud na pedagoškem področju. Kot dokaz njegove nikoli prekinjene zvez z delovanjem na terenu, predvsem med slovensko manjšino v Italiji in Avstriji, omenimo še priznanje slovenskega kulturnega društva Kanalska dolina, ki ga je prejel pred dvema letoma. Ljubezen do Koroške je oblikovala njegov zasebni in strokovni svet. Je avtor številnih študij o Slovencih na avstrijskem Koroškem, izdal je prvo sodobno, dvojezično karto tega ozemlja, 33-krat je vodil študijsko potovanje maturantov Zvezne gimnazije za Slovence iz Celovca po Sloveniji oziroma Jugoslaviji. Na Koroškem je našel tudi svojo življensko družico Berto, ki je desetletja dolgo razumevajoče spremljala njegovo delo in dobrohotno sprejemala njegovo (prvo) ljubezen - geografijo. Ljubezen do stroke in dela je vcepil tudi sinu Matjažu, ki na področju zgodovine odkriva nove razsežnosti te stroke v izseljeništvu in "polpreteklosti".

Nihče drug od sodobnikov v stroki ni ljubil oziroma ne ljubi vedo - in z njo povezane dobrote in grenčice (!) - tako kot profesor Klemenčič. V tej svoji privrženosti stroki je dosegal svojega učitelja Antona Melika in se dokazoval ob rivalu Svetozarju Ilešiču. V dokazovanju geografije (in sebe), navzven in navznoter, je ostajal dostikrat nerazumljen - heretik. V stroki so mu očitali upornišтво in (pre)zgodnjo, pretirano ambicioznost. Zaradi tega ni dočakal članstva v Akademiji. Morda izhaja iz tega tudi njegova obdobja zagrenjenost. A kdo si upa dandanes še reči, da je bogastvo idej kaznivo in vizionarstvo nedopustno? To je vrednota. Značilno za Klemenčiča je namreč bilo, da je razmišljal in raziskoval neukalupljeno. Včasih še sam ni v popolnosti doumel inovacije, v katero je silil stroko, a nek notranji čut mu je dejal, da ima vsebina, pogled prihodnost. Nihče mu ni bil kos v oblikovanju novih delovnih polj, vzpostavljanih mednarodnih strokovnih zvez in oblikovanju armade mladih, v stroki ambicioznih geografov!

K gornjemu, pragmatičnemu dokazovanju jubilarntovih zaslug, želim dodati še nekaj osebnih videnj dela in druženja s profesorjem Klemenčičem. Študentje smo v medsebojnih pogovorih in na brucovanjih ironično izpostavljali jubilarntov pri predavanjih pogosto uporabljen izraz "problem". Izraza ni razumeval v nedovršni obliki kot "vprašanje", ali dovršni obliki v smislu "resnice/dogme", ampak v smislu procesa, akcije, in nenazadnje, v razumevanju smeri (bodočega) delovanja stroke. V nakazovanju teh poti je bil vztrajen, ponavljajoč se - vse dotlej, dokler posameznika ni prepričal o pravilnosti svojih izhodišč. Z inovativno idejo je vztrajal, dokler se nekdo izmed nas študentov (in kasneje sodelavcev) ni odločil, da jo bo obdelal v diplomski nalogi, magistrskem ali doktorskem delu oziroma raziskovalnem projektu. Številne jubilarntove, vedno znova porajajoče se ideje so med nami, (takrat) mladimi sodelavci oblikovale prepričanje, da bi moral "profesor Klemenčič imeti toliko asistentov, kot je dni v letu". Nekateri se njegovemu šarmu, vztrajnosti in bolj ali manj mamljivim ponudbam nismo uspeli upreti. Zdaj smo tu! Na in v geografiji. Jo ljubimo, vendar nam (še ?) ni postala življenje - tako kot je njemu!

Ko gledam danes, pri 52.letih v preteklost se zavedam, da sva sodelavca že dobrih trideset let. Še dobro se spominjam zadnjih let študija, ko sem bil pri njem primoran moledovati za vpis inskripcije in frekvence v indeks, saj sem bil zaradi delovanja v turizmu posebno v poletnem semestru pogosto zdoma. Pripravljen je bil spoprijeti se z (mojo) idejo o takrat heretični diplomski nalogi, ki bi naj opredelila učinke neke delovne organizacije - v tem primeru Kompassa - na prostorsko stvarnost. Inovacije (ki jih je preizkusil tudi na meni) so se kasneje izkazale za pravilne in so dodobra zaznamovale prihodnost geografije na Slovenskem. Njegovo življensko filozofijo, ki mu je narekovala reagirati na "prvo žogo", dobro opredeljuje tudi najin prvi poslovni odnos. Po diplomu, ko sem imel vse niti napeljene v turizem in sem si za rezervo in socialno varnost omislil še delovno mesto na gimnaziji v Idriji, me je septembra leta 1971 srečal na hodniku Filozofske fakultete. Pred oglasno desko mi je ponudil delo asistenta/mladega raziskovalca na Gospodarsko-geografskem inštitutu v Münchnu, le odločiti bi se moral v tednu dni. Takoj, naslednji dan, sem rekel da, obesil perspektivo turizma na klin, pedagoškemu poklicu v srednji šoli rekel ne in se za dve leti naselil med mladež in umetnike v Schwabingu. To je bil začetek moje akademske kariere. Prijeten, nikoli ga nisem obžaloval!

Klemenčiču je postalo življenje geografija. Temu življenju je dal prednost. Geografijo in življenje je oblikoval po svoje. Ni se prepustil zvabiti na utečena oziroma bolj lagodna pota. Hodil je po svojih. Pogosto mi je dejal: "... s tem, ko se pustiš zvabiti in slediš smernicam drugih ljudi, da bi dosegel nek cilj, se odpoveduješ samemu sebi, svojemu življenju ... to potem nisi več ti, si suženj (ideologije, stroke, okolja) ... Postaviti si moraš lastno vizijo in samozavestno slediti tej, svoji zvezdi!

Profesor Klemenčič! Za vse obrobne in dobronamerne napotke ljudem, ki so bili in delali z Vami, predvsem pa za znanstveno širino in prispevke k moderni

organiziranosti stroke ter strokovno bogastvo, ki ga puščate nam, geografom: hvala! Geografi Vam v sedmem desetletju Vašega življenja, ki se je začelo 10. julija 1996, želimo klenosti in samosvojskosti - kot ste jo kazali **skozi vse življenje = geografijo!**